

Regie stimuleren bij spanningen in het lerarenberoep

werkinstrumenten voor de lerarenopleiding

Laura Tamassia & Johan Ardui

UCLL - Art of Teaching, Velon-Velov Congres 2025, Rotterdam, 10-11 maart 2025

Over ons

- **Lerarenopleiders secundair onderwijs in hogeschool UCLL (België, Limburg)**
- **Verschillende vakken, verschillende domeinen**
- **Onderwijsonderzoekers in vakdidactische onderzoeksgroep Art of Teaching (UCLL)**

RESEARCH &
EXPERTISE

Deze publicatie is het resultaat van een praktijkgericht onderzoeksproject binnen het expertisecentrum Art of Teaching van de hogeschool UCLL [2020-2023]. Het project had als titel de Vakleraar in Between en focuste op de spanningen die leraren secundair onderwijs vandaag de dag ervaren in hun beroep en waartussen ze zich moeten bewegen.

Het projectteam bestond uit Johan Ardui, Tobias Frenssen en Laura Tamassia. Wij danken alle leerkrachten die in het kader van dit project met ons hebben meegewerkt.

Art of Teaching

Voor meer informatie over
het project: johan.ardui@ucll.be
Art of Teaching: job.demeyere@ucll.be

Realisatie en vormgeving: www.hectica.com

de volgende documenten zijn gebruikt ter illustratie in collage-vorm:
The contributions of A.N. Kolmogorov to the theory of Turbulence van Javier Jiménez uit 2004.
Onderwijsdocument met toelatingsvoorwaarden voor VSO uit 1984

PRAKTIJK PORTFOLIO

Spanningen van vakleraren in kaart brengen
Johan Ardui – Tobias Frenssen – Laura Tamassia

De Vakleraar in Between

Publicatie in het kader van het praktijkgericht onderzoeksproject Vakleraar in Between binnen het expertisecentrum Art of Teaching van de hogeschool UCLL.

De leraar als partner

Praktijkonderzoek in nauwe **samenwerking** met:

- ervaren leerkrachten (Secundair onderwijs)
- 'jonge' leerkrachten (Secundair onderwijs) – 1-5 jaar in dienst

Samen met leerkrachten: hun *spanningen*

- identificeren
- classificeren
- cartograferen

Projectresultaten

- **methodieken om spanningen van leraren praktijkgericht in kaart te brengen**
om hen te helpen hierin **de regie** zelf in handen te houden
- Output: **praktijkportfolio**
in te zetten in de lerarenopleiding en in aanvangsbegeleiding

Context

Context: lerarentekort &
uitval jonge leerkrachten

Jonge leraren: 'praktijkschok'

"Waarom heeft de lerarenopleiding me niet meer op deze uitdagingen voorbereid?"

Aanleiding

- Kunnen we (jonge) leerkrachten ondersteunen om overeind te blijven te midden van de vele spanningen in hun onderwijspraktijk?
- Projectidee: methodieken ontwikkelen voor leraren (in spe) om een ervaren spanning in kaart te brengen en stil te staan bij de eigen positionering en 'survival' strategie

Methode

Conceptueel kader

Werkhypothese

te midden van de **complexiteit** van de hedendaagse onderwijspraktijk ervaren vakleerkrachten **diverse spanningen**

➤ Spanningsvolle praktijken van leerkrachten dienen in hun **complexe contexten** vanuit **verschillende perspectieven** bestudeerd te worden

Inspirerend theoretisch kader

De **actor-netwerktheorie** (ANT) laat toe om een complexe kwestie te bestuderen en te visualiseren vanuit verschillende perspectieven

➤ Concepten: **netwerken van actoren** (inclusief **dingen**), **visualisatie centraal** in het onderzoek

Mappingscategorieën

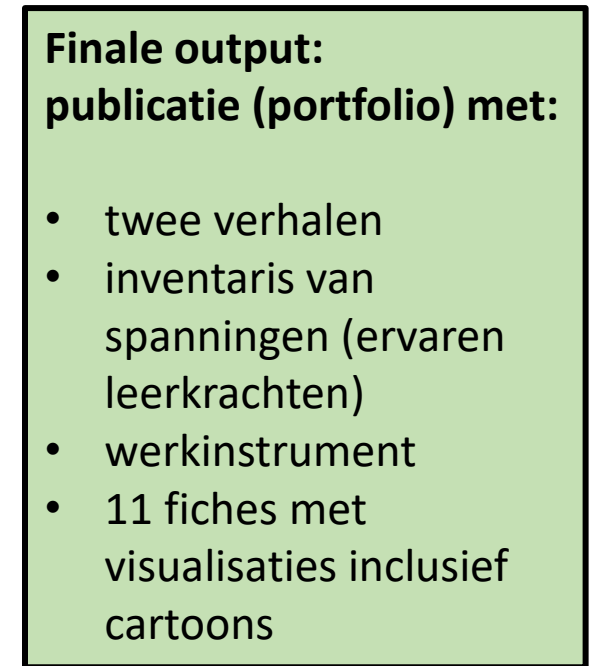
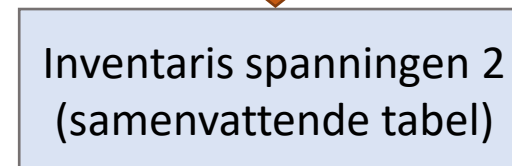
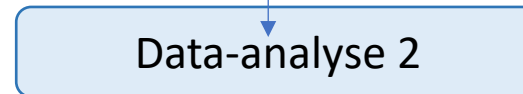
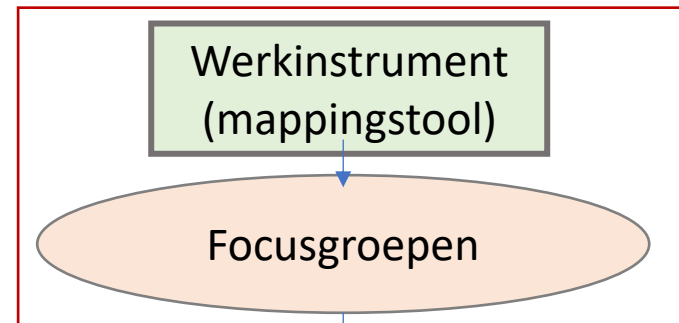
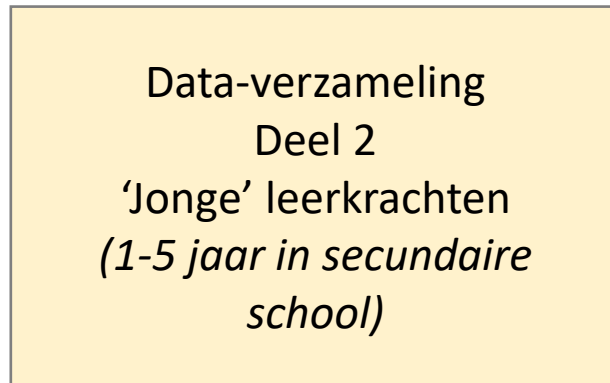
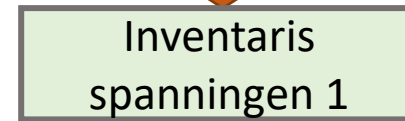
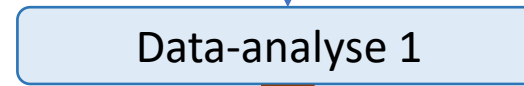
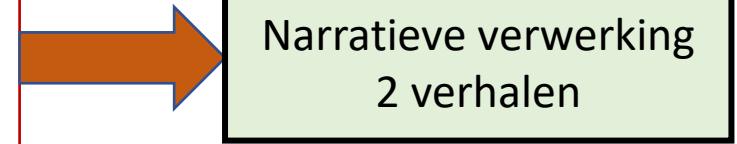
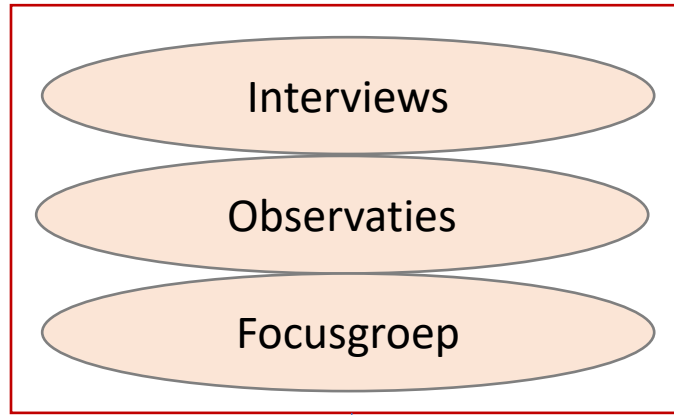
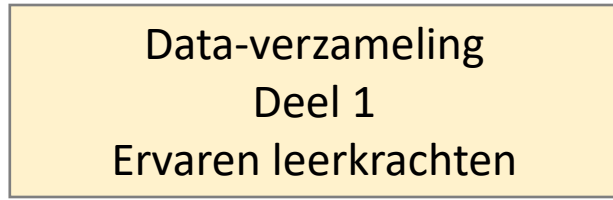
in ANT (controversy) mapping: **WIE, WANNEER, WAAR, WAT, HOE**

➤ Concepten: **complexiteit, WAAROM** geen geschikte mappingscategorie

Onderzoeksvragen

- Welke **spanningen** ervaren vakleerkrachten in hun onderwijspraktijk?
- Wat is de **specifieke context** van deze spanning? (wie, wat, waar, wanneer, hoe)
- Hoe **gaat** de vakleerkracht **om** met deze spanning?

Overzicht methode

Werkinstrument:

in kaart brengen van spanning, zijn context en hoe leraar ermee omgaat

Spanning		Onderwijscontext
Mensen	Dingen en materialen	Momenten en perioden
Plaatsen	Handelingen	Documenten al dan niet verbonden met beleid
Ik als leraar Bv: Waar kom ik vandaan? Waar sta ik voor? Wat wil ik?	Gedachten die bij mij opkomen	Vragen die bij mij leven
Hoe ga ik ermee om?		

binnen of buiten de school

Praktijkmapping

Positionering

Vaak verband met visie lerarenopleiding

Contact:

Data-verzameling met werkinstrument

Focusgroepen

- **3 kleine groepen:** jonge vakleerkrachten telkens met vakdidacticus uit hun lerarenopleiding
- Elke leraar werd gevraagd om drie spanningen kort te omschrijven, *zonder het woord 'spanning' verder te definiëren*
- Discussie in kleine groep-> **selectie van 1 spanning per leerkracht**
- Spanning in kaart brengen: **werkinstrument** waarmee kwalitatieve data geschikt voor cartografie worden verzameld
- **Plenaire sessie** met 11 leerkrachten + 3 onderzoekers: onderzoeker presenteert de spanningen op basis van de ingevulde werkinstrumenten
- **Feedback** van de leerkrachten met het oog op het verfijnen van de verzamelde kwalitatieve data

Samenvattende tabel

(= alle data uit ingevulde werkinstrumenten samengevat)

Spanning	Titel spanning 1	Titel spanning 2	...
Onderwijscontext			
Mensen			
Dingen en materialen			
Momenten en perioden			
Plaatsen			
Handelingen			
Documenten			
Ik als leraar			
Gedachten			
Vragen			
Hoe ga ik ermee om?			

Vertrekpunt
voor
visualisaties

Data analyse & visualisatie

Van samenvattende tabel naar 11 fiches

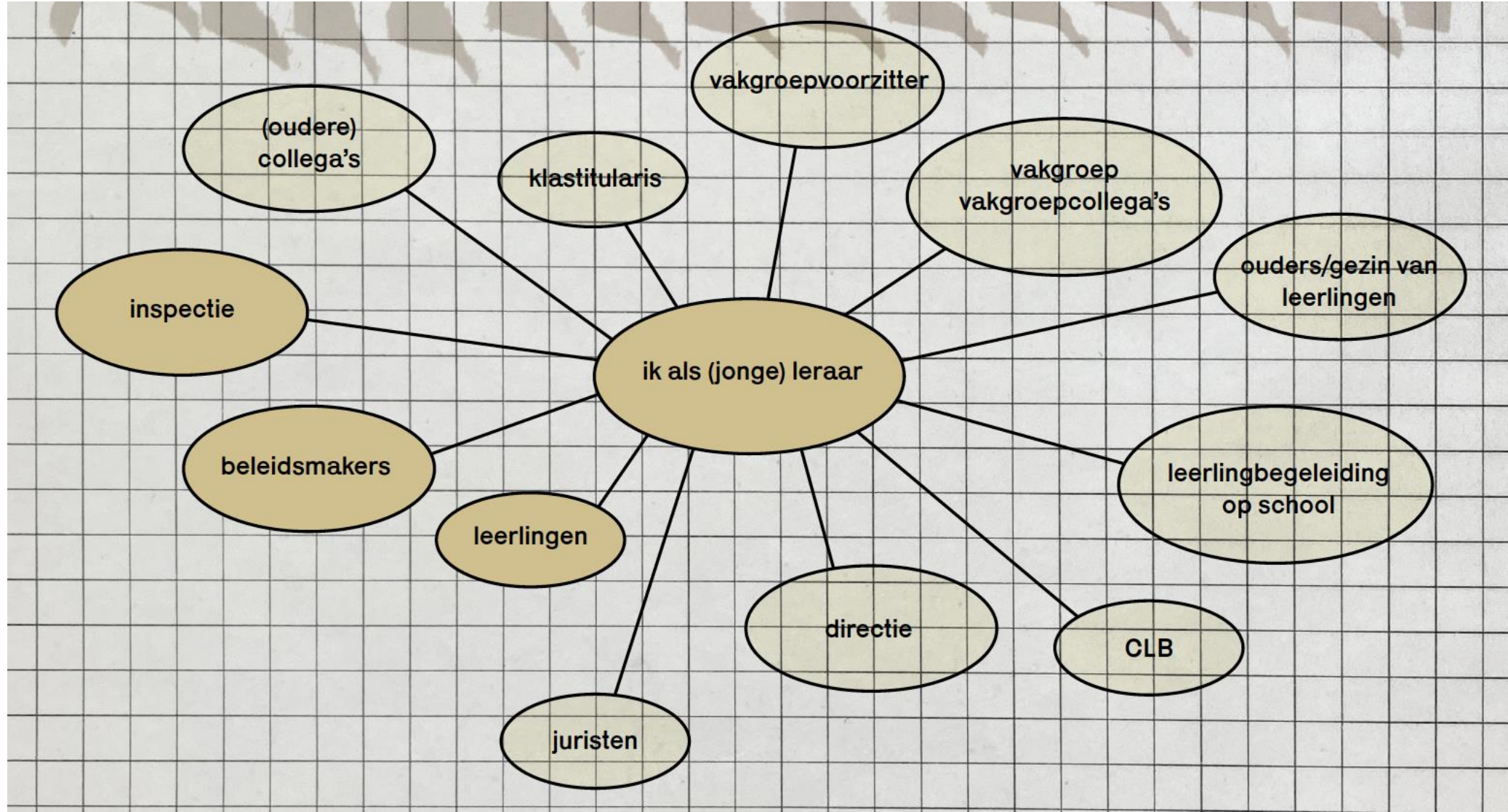
- Spraakmakende titel & korte omschrijving: waar gaat de spanning over?
- **3 praktijkmappings** (diagrammen): **ruimte & tijd, mensen, dingen** (materialen, documenten)
- **Cartoon**
- **Citaten** (positionering en strategieën: *hoe omgaan met?*)

Feedbacksessie

- Fiches als drafts gepresenteerd en bediscussieerd met betrokken leerkrachten
- **Feedback: Correct? Komt het over?** -> Aanpassingen & verbeteringen

Visualisatie: diagram

MENSEN

Visualisatie: diagrammen

RUIMTE & TIJD

DINGEN

Overal en nergens

Kurt is pas afgestudeerd aan de lerarenopleiding en heeft zijn eerste voltijdse aanstelling als leerkracht te pakken. Om aan een vol uurrooster te geraken, moet Kurt evenwel in de drie verschillende vestigingen van de scholengemeenschap les geven. Kurt is gemotiveerd en wil het overal goed doen. Echter, op elk van deze vestigingen zijn er klassenraden, vakgroepvergaderingen, oudercontacten, werkgroepen, ... Hij voelt dat hij eigenlijk overal verwacht wordt. Kurt doet zijn best, maar kan gewoonweg niet overal aanwezig zijn en participeren aan al die verschillende activiteiten.

Computer	Tekst sanctiebeleid	Attitudenota	Telefoon	Kruistabellen	E-mail	Agenda
Nearpod	Bookwidgets	Lesvoorbereiding	Verslag van een vergadering	Stappenplannen vanuit de pedagogische begeleidingsdienst	Leerboek / handboek / werkboek (uitgegeven door een uitgeverij)	Intradesk OneDrive
Whatsapp	Gemeenschappelijk funderend leerplan	Beloning- en strafstelsel	Draaiboek Zorgbeleid op school	Vakleerplan	Eigen cursusmateriaal	Vakdidactische infrastructuur
	Eindtermen			Leerlingvolgsystemen		

Visualisatie: cartoon & citaten

"Veel van mijn tijd gaat naar allerlei schoolse activiteiten buiten het lesgeven. Ben ik nog wel een vakleerkracht?"

"Ik heb het gevoel dat ik met mijn lesvoorbereidingen steeds achter de feiten aanhol...."

"Waarom heeft de lerarenopleiding me niet meer op deze uitdagingen voorbereid?"

Praktijkportfolio

inspirerende methodieken
om zelf aan de slag te gaan

Concept praktijkportfolio

Portfolio:
een map

die verder **aangevuld kan worden**
door leerkrachten (in spe), vakgroepen, scholen

met eigen in kaart gebrachte spanningen,
eigen visualisaties en verwerkingen ...

Deze publicatie is het resultaat van een praktijkgericht onderzoeksproject binnen het expertisecentrum Art of Teaching van de hogeschool UCLL [2020-2023]. Het project had als titel de Vakleraar in Between en focuste op de spanningen die leraren secundair onderwijs vandaag de dag ervaren in hun beroep en waartussen ze zich moeten bewegen.

Het projectteam bestond uit Johan Ardui, Tobias Frenssen en Laura Tamassia. Wij danken alle leerkrachten die in het kader van dit project met ons hebben meegewerkt.

Art of Teaching

Voor meer informatie over
het project: johan.ardui@ucll.be
Art of Teaching: job.demeyere@ucll.be

Realisatie en vormgeving: www.hectica.com

de volgende documenten zijn gebruikt ter illustratie in collage-vorm:
The contributions of A.N. Kolmogorov to the theory of Turbulence van Javier Jiménez uit 2004.
Onderwijsdocument met toelatingsvoorwaarden voor VSO uit 1984

PRAKTIJK PORTFOLIO

Spanningen van vakleraren in kaart brengen
Johan Ardui – Tobias Frenssen – Laura Tamassia

De Vakleraar in Between

Publicatie in het kader van het praktijkgericht onderzoeksproject Vakleraar in Between binnen het expertisecentrum Art of Teaching van de hogeschool UCLL.

PROJECTRESULTATEN PWO-PROJECT VAKLERAAR IN BETWEEN

PRAKTIJK PORTFOLIO: DE VAKLERAAR IN BETWEEN

PRAKTIJKPORTFOLIO_DEVAKLERAARINBETWEEN.PDF

DOWNLOADEN

SJABLONEN

SJABLONEN A3.PDF

DOWNLOADEN

- <https://research-expertise.ucll.be/nl/projectresultaten-pwo-project-vakleraar-between>

De Vakleraar
in Between

KOM MAAR AF
JE ZAL WEL ZIEN

Twée verhalen

- Twée voorbeelden van een narratieve verwerking.
- Dat kan ook via een strip, een graphic novel, een tekening, een video-opname, een stop-motion video

EEN FLES RODE WIJN

INVENTARIS

FICHES

FICHES

een voorbeeld

Negativi-tijd

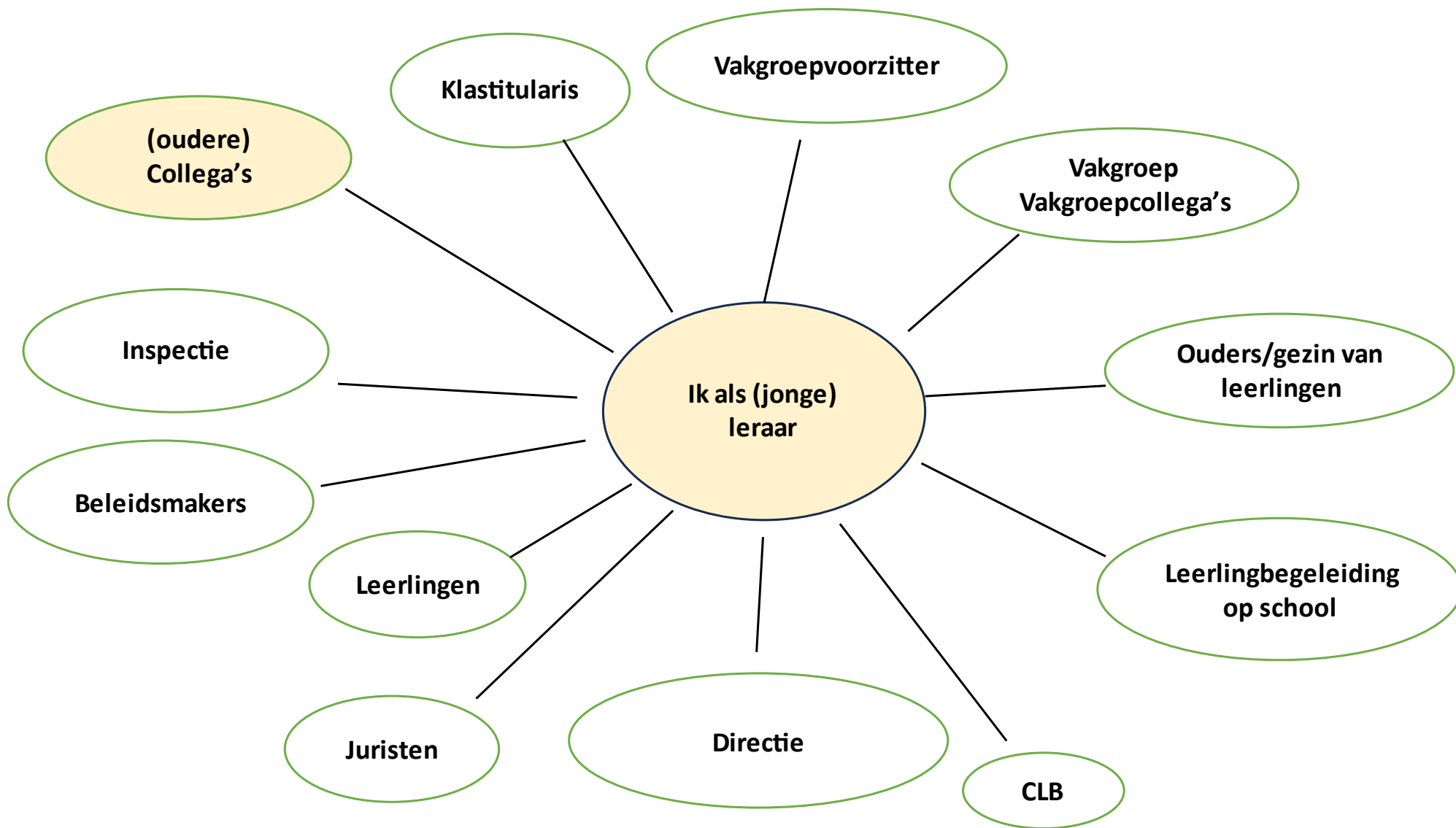
Toon is een jonge leerkracht die samen met een oudere collega een interdisciplinair vak geeft. Echter, zijn groot enthousiasme botst telkens op de negativiteit van de collega met wie hij het vak moet voorbereiden, geven en evalueren. Het is duidelijk dat voor de collega de school vroeger altijd beter was. *“De goede tijd van het onderwijs is voorbij”*. Op die manier schetst hij voor Toon een pessimistisch beeld voor de toekomst. Zijn enthousiasme wordt telkens gefnuikt.

Daarbij komt dat de collega het niet kan laten om te pas en te onpas Toon te bellen en te mailen om afspraken over de lessen met hem te bespreken. Die momenten worden telkens ook gebruikt om zijn negativiteit te ventileren.

momenten worden telkens ook gebruikt om zijn negativiteit te ventileren.

Computer	Tekst sanctiebeleid	Attitudenota	Telefoon	Kruistabellen	E-mail	Agenda
Nearpod	Bookwidge	Lesvoorbereiding	Verslag van een vergadering	Stappenplannen vanuit de pedagogische begeleidingsdienst	Leerboek / handboek / werkboek (uitgegeven door een uitgeverij)	IntraDesk OneDrive
Whatsapp	Gemeenschappelijk funderend leerplan	Beloning- en strafsysteem	Draaiboek Zorgbeleid op school	Vakleerplan	Eigen cursusmateriaal	Vakdidactische infrastructuur
	Eindtermen			Leerlingvolgsystemen		

Vragen & Gedachten

“Je begint als leerkracht met nul ervaring. Je staat niet sterk genoeg in je schoenen om hiertegen in te gaan.”

“Ik heb een redelijk sterk karakter. Iemand anders zou allicht hieraan ten onder zijn gegaan. Het wordt te veel met die negativiteit.”

“In mijn contact met de leerlingen, probeer ik altijd positief te zijn en nooit te laten merken dat ik radeloos ben.”

“Om gezond te kunnen functioneren op school, heb je ook schoolvrije tijd nodig.”

“Ondertussen ben ik vastbenoemd en sta ik nog steviger in mijn schoenen. In een gesprek met de directie kom ik meer op voor wat ik nodig heb (materiaal, lokalen, ...) en zet ik mijn eigen werk meer in de verf.”

SJABLONEN

- **Generiek werkinstrument**
- **Sjablonen** ontwikkeld vanuit de visualisaties op basis van onze Vlaamse data.
 - in **Vlaanderen** kunnen deze gebruikt worden en verder aangevuld
 - voor **Nederland**, ter inspiratie om eigen 'kaarten' te maken met de relevante actoren, dingen, plaatsen...

Spanning

Onderwijscontext

Mensen

Dingen en materialen

Momenten en perioden

Plaatsen

Handelingen

Documenten
al dan niet verbonden met beleid

binnen of buiten de school

Praktijkknapping

Ik als leraar

Gedachten die bij mij opkomen

Vragen die bij mij leven

Positionering

Hoe ga ik ermee om?

Contact:

Data verwerken via een samenvattende tabel

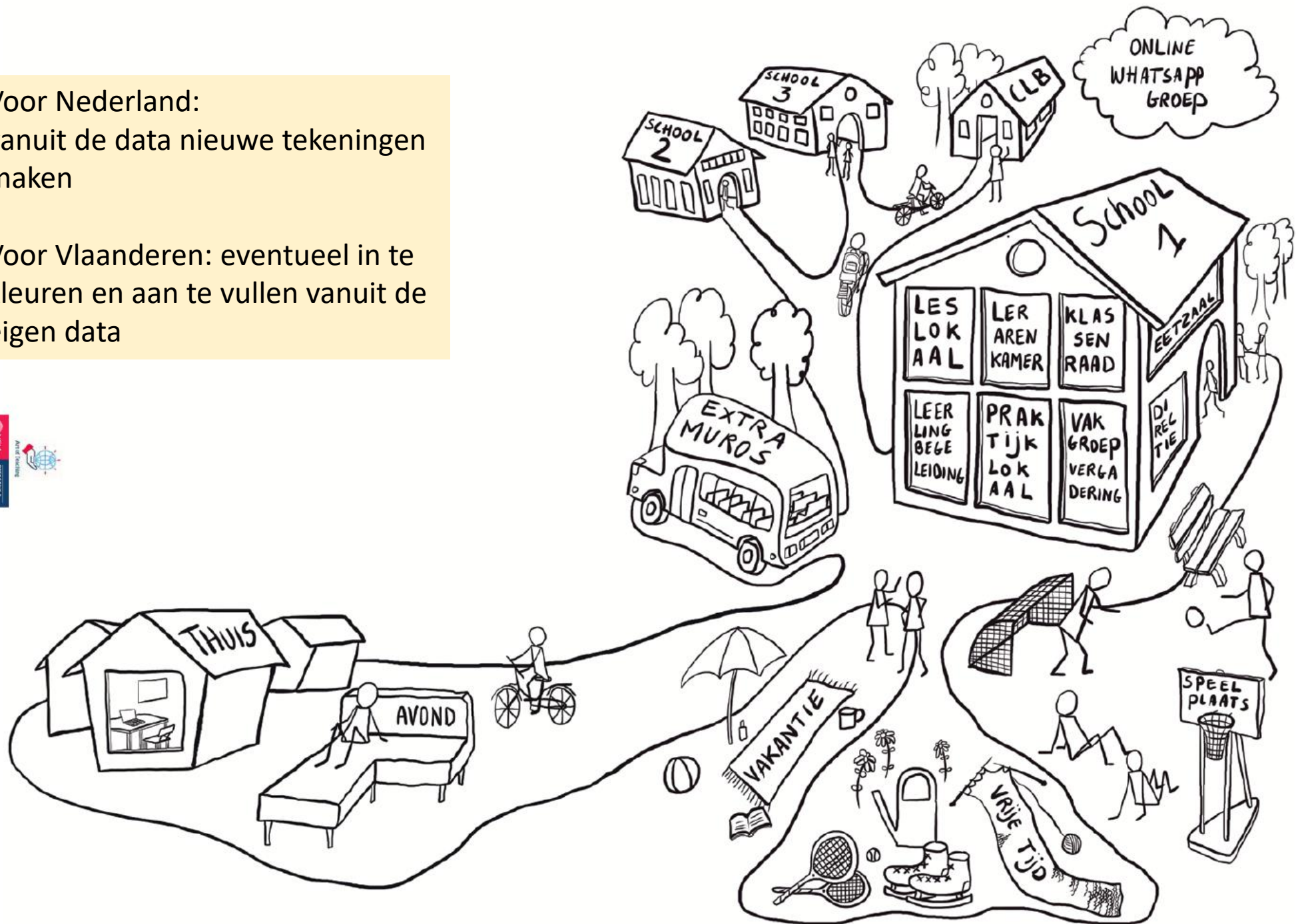
(= alle data uit ingevulde werkinstrumenten samengevat)

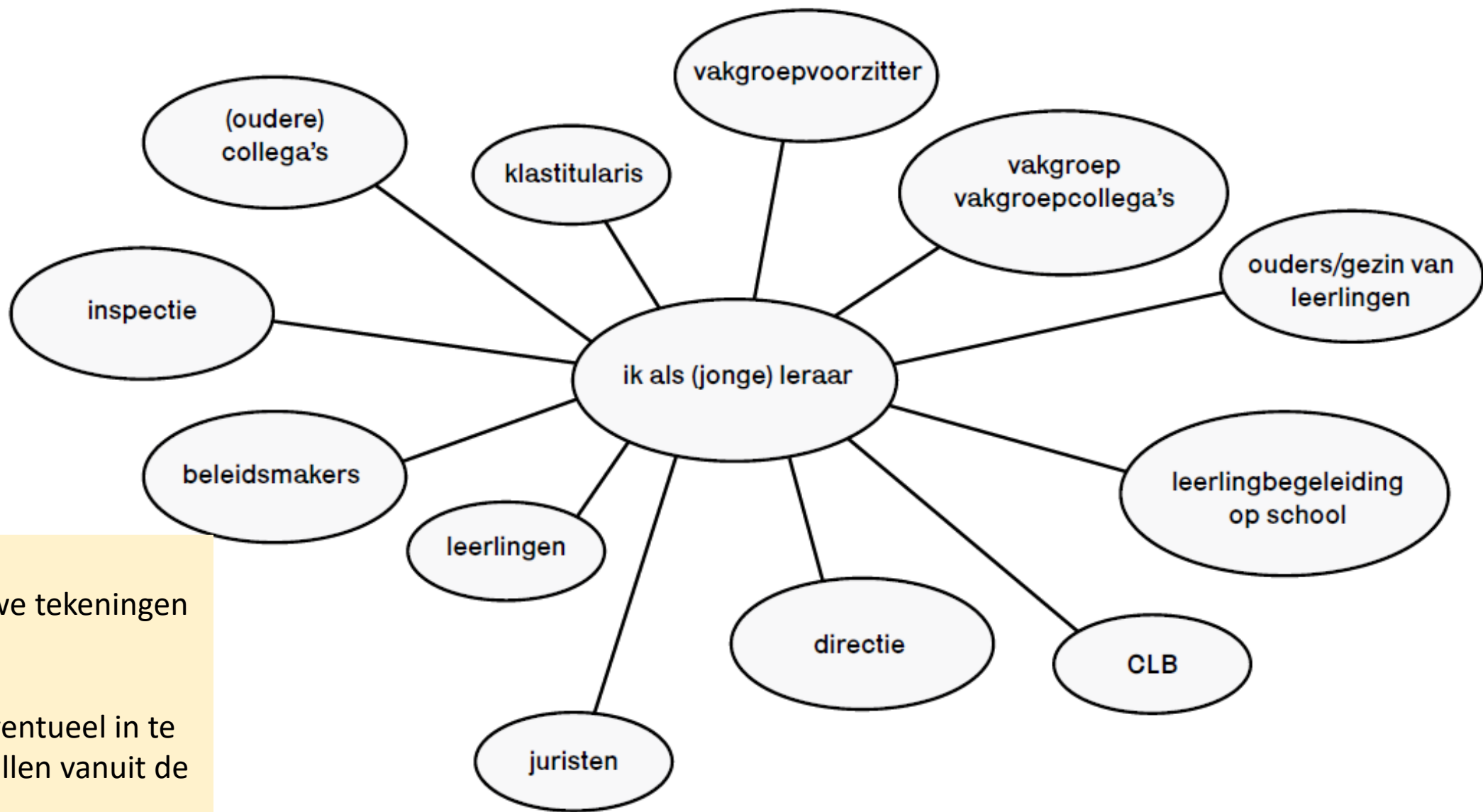
Vertrekpunt
voor
visualisaties

Spanning	Titel spanning 1	Titel spanning 2	...
Onderwijscontext			
Mensen			
Dingen en materialen			
Momenten en perioden			
Plaatsen			
Handelingen			
Documenten			
Ik als leraar			
Gedachten			
Vragen			
Hoe ga ik ermee om?			

Voor Nederland:
vanuit de data nieuwe tekeningen
maken

Voor Vlaanderen: eventueel in te
kleuren en aan te vullen vanuit de
eigen data

Voor Nederland:
vanuit de data nieuwe tekeningen
maken

Voor Vlaanderen: eventueel in te
kleuren en aan te vullen vanuit de
eigen data

Computer	Tekst sanctiebeleid	Attitudenota	Telefoon	Kruistabellen	E-mail	Agenda
Nearpod	Bookwidgets	Lesvoorberei- ding	Verslag van een vergadering	Stappenplannen vanuit de peda- gogische bege- leidingsdienst	Leerboek / handboek / werkboek (uitge- geven door een uitgeverij	Intradesk OneDrive
Whatsapp	Gemeenschap- pelijk funderend leerplan	Beloning- en strafstelsel	Draaiboek Zorgbeleid op school	Vakleerplan	Eigen cursusmateriaal	Vakdidactische infrastructuur
	Eindtermen			Leerlingvolg- systemen		

Voor Nederland: vanuit de data nieuwe tekeningen maken

Voor Vlaanderen: eventueel in te kleuren en aan te vullen vanuit de eigen data

Discussie

- *Specifieke **plaatsen** in het **curriculum** van de **lerarenopleiding** om aan de slag te gaan met de spanningen van het beroep?*
- *Mogelijkheden om dit **praktijkportfolio in te zetten** in de **lerarenopleiding**?*
- ***Andere ontwikkelde methoden en instrumenten** mbt deze **problematiek**?*

Wil je een exemplaar ontvangen?
Wil je met het materiaal aan de slag?

Contact:

Laura Tamassia & Johan Ardui

laura.tamassia@ucll.be

johan.ardui@ucll.be

Art of Teaching